

محاسبه شاخص قیمتی اصلاح فقر شهری و روستایی ایران در سال ۱۳۸۳

زهرا (میلا) علمی

عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشگاه مازندران

محمد تقی گیلک حکیم آبادی

عضو هیئت علمی گروه اقتصاد دانشگاه مازندران

محمد رضا پورقربان

دانشجوی دکتری علوم اقتصادی از دانشگاه مازندران

تاریخ دریافت: ۱۳۸۶/۵/۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۸۶/۱۱/۲۴

چکیده

یکی از اهداف مهمی که دولت‌ها باید در نظر داشته باشند، اتخاذ سیاست مالی به گونه‌ای است که به کاهش فقر منجر شود. یک نظام مالی را به شرطی می‌توان فقیرگرا تلقی کرد، که عملکرد آن به نفع فقرا باشد.

در بسیاری از کشورها، دولت‌ها دانسته یا ندانسته، سیاست‌هایی را اتخاذ می‌کنند که به نفع ثروتمندان است. در نتیجه، کاهش فقر به کندی انجام می‌گیرد، درحالی‌که امحاء فقر یک هدف ملی و بین‌المللی است.

با توجه به اهمیت موضوع و در راستای هدف کاهش فقر، در این مقاله، به ارزیابی یکی از سیاست‌های مالی دولت برای کاهش فقر پرداخته شده است.

از این رو، ابتدا با توجه به روش کاکوانی و سان، کشش قیمتی فقر برای کالاهای خوراکی مشمول یارانه و مالیات برای دو منطقه شهری و روستایی در سال ۱۳۸۳ محاسبه شده است. این کشش، اثر کل تغییرات قیمت بر فقر را نشان می‌دهد. اثر کل، مجموع آثار درامدی و توزیع مجدد است. در حقیقت، اثر توزیع مجدد تعیین می‌کند که آیا تغییرات قیمتی به نفع فقر است یا به ضرر آن‌ها. سپس با محاسبه شاخص اصلاح قیمتی فقر، در مورد این که چه کالاهایی باید مشمول مالیات یا یارانه باشند، قضاوت شده است. این شاخص برای نسبت‌های شکاف فقر و شدت فقر محاسبه شد.

نتیجه عمده به دست آمده، حاکی از آن است که افزایش قیمت همه گروه‌های کالایی، بیشتر به ضرر فقر است تا ثروتمندان و لذا باید کالاهای مشمول مالیات از مالیات معاف شوند و کالاهای یارانه‌ای باید همچنان مشمول یارانه باشند. ضمناً باید توجه داشت که تحلیل‌ها و نتایج این تحقیق بدون توجه به مقوله کارایی است و صرفاً توزیع مجدد مورد توجه بوده است.

طبقه‌بندی JEL : I3, D31, H2

کلید واژه‌ها: کشش قیمتی فقر، شاخص اصلاح قیمتی فقر، نسبت شکاف فقر، نسبت شدت فقر، روش کاکوانی و سان.

۱- مقدمه

دولت‌ها با در نظر داشتن اهداف متعددی، سیاست‌گذاری می‌کنند. در بسیاری از کشورها، دولت‌ها دانسته یا ندانسته سیاست‌هایی را اتخاذ می‌کنند که به نفع ثروتمندان است و در نتیجه کاهش فقر به کندی انجام می‌گیرد.

یک نظام مالی را به شرطی می‌توان فقیرگرا تلقی کرد که درآمد را از ثروتمندان به فقرا توزیع کند، به طوری که فقر به سرعت کاهش یابد. این مهم می‌تواند از طریق روش‌های وصول و خرج درآمدهای دولت محقق شود. متأسفانه، عموماً در سیاست‌های دولت‌ها، کاهش فقر در درجه اول اهمیت قرار ندارد.^۱

در این مقاله، با هدف ارزیابی سیاست مالی دولت برای کاهش فقر، به موضوع اصلاح یارانه‌ها و مالیات‌های غیرمستقیم برای کاستن میزان فقر پرداخته شده است. می‌توان این کار را با محاسبه کسش فقر نسبت به قیمت کالاها مختلف انجام داد. این کسش، به دو اثر درآمدی و توزیعی تجزیه می‌شود. شاخص اصلاح فقر از این تجزیه به دست می‌آید. برای ارزیابی مالیات‌ها و یارانه‌های غیرمستقیم، به منظور کاهش فقر به بیشترین میزان ممکن، می‌توان از شاخص اصلاح فقر استفاده کرد.

به منظور محاسبه کسش قیمتی فقر و شاخص اصلاح فقر، از روش کاکوانی و سان استفاده شد. آن‌ها از این شاخص‌ها، در مطالعات تجربی خود استفاده کردند. به عنوان مثال، در سال ۲۰۰۱، با استفاده از ریز داده‌های (داده‌های خام) بودجه خانوار کشور فیلیپین، این شاخص‌ها را محاسبه کردند و نتیجه گرفتند که در فیلیپین، در سال ۱۹۹۸، سیاست‌های مالی اجرا شده به نفع فقرا نبوده است.^۲

ساختار مقاله حاضر بدین شرح است که در قسمت دوم، شاخص‌های فقر به بحث گذاشته می‌شود. یارانه‌ها و مالیات‌های غیرمستقیم و شاخص قیمتی اصلاح فقر، موضوع بخش سوم است. در قسمت چهارم، مروری بر مطالعات تجربی ارائه می‌شود و در نهایت، قسمت آخر، به تجزیه و تحلیل نتایج تجربی و جمع‌بندی و نتیجه‌گیری اختصاص یافته است.

1- Kakwani, N and Hyun Son (2001). P. 2.

2- Kakwani, N and Hyun Son (2001).

۲- شاخص‌های فقر

در این قسمت، مبانی نظری شاخص فقر ارائه می‌شود. اگر x نشان‌دهنده درآمد یک فرد، متغیری تصادفی با تابع توزیع $F(x)$ و z نشان‌دهنده خط فقر باشد، در آن صورت $H = F(z)$ ، نسبت افرادی است که درامدشان پایین‌تر از خط فقر است. به عبارت دیگر، H نسبت فقر در جامعه است. H متداول‌ترین شاخص فقر است و نسبت سرشمار (headcount ratio) نامیده می‌شود.

نسبت سرشمار یک شاخص ساده فقر است. درصد جمعیتی که فقیرند، شدت فقری را که فقرا متحمل می‌شوند، نشان نمی‌دهد. زیرا، شدت فقری را که افراد با درآمد صفر تحمل می‌کنند، مسلماً متفاوت از افرادی است که درامدی نزدیک خط فقر دارند. شاخص فوق نمی‌تواند در محاسبات، شکاف درآمد فقرا از خط فقر را در نظر بگیرد. ویژگی دیگری که از شاخص فقر انتظار می‌رود، این است که باید به گونه‌ای باشد که با پرداخت انتقالی از فرد فقیر به فقیرتر از خود، مقدار عددی آن کاهش یابد. از این رو، تعدیلاتی باید انجام پذیرد، تا شدت فقر در محاسبات منظور شود. یک شاخص مطلوب اندازه‌گیری فقر را می‌توان به صورت زیر نوشت:

$$\theta = \int_z^{\infty} p(z, x) f(x) dx \quad (1)$$

که در آن $f(x)$ تابع چگالی x است. و

$$\frac{\partial p}{\partial x} \left(\cdot, \frac{\partial^2 p}{\partial x^2} \right), p(z, z) = 0$$

و $p(z, x)$ تابع همگن از درجه صفر بر حسب x, z است.

فوستر، گریر و توریک (۱۹۸۴)، طبقه‌ای از شاخص‌های فقر را پیشنهاد کردند که با جایگزین کردن رابطه (۲) در (۱) به دست می‌آید.

$$p(z, x) = \left(\frac{z-x}{z} \right)^{\alpha} \quad (2)$$

که α پارامتر گریز از نابرابری به ازای $\alpha = 0$ ، $\theta = H$ است. این شاخص به تمامی فقرا صرف نظر از شدت فقرشان وزن مساوی می‌دهد. برای $\alpha = 1$ ، به هر فرد فقیر متناسب با فاصله‌اش از خط فقر (z) وزن داده می‌شود. این شاخص، نسبت شکاف فقر (poverty gap ratio) نامیده می‌شود و نسبت به توزیع درآمد میان فقرا حساس است و فقر را نسبت به انتقالات درامدی میان فقرا حساس است.

۳- شاخص قیمتی اصلاح فقر^۱

برای انجام اصلاحات یارانه‌ها و مالیات‌های غیرمستقیم، لازم است اثر تغییرات قیمت بر فقر را اندازه‌گیری کنیم. این کار را می‌توان با استخراج کشش فقر نسبت به قیمت کالاها انجام داد. برای به‌دست آوردن این کشش، درآمد قابل تصرف x را به صورت زیر تعریف می‌کنیم:

$$x = \sum_{i=1}^k p_i q_i(x) + S(x) \quad (3)$$

که در آن، p_i قیمت کالای i ام و $q_i(x)$ مقدار کالای i ام است که توسط فردی مصرف می‌شود که در آمد قابل تصرفش، x است. $k, i=1, 2, \dots, k$ ، تعداد کالاهای موجود برای مصرف و $S(x)$ ، پس‌انداز فرد دارای درآمد x است.

اگر به واسطه وجود یارانه‌ها و مالیات‌های غیرمستقیم، بردار قیمت p به p^* تغییر کند، در آن صورت، این تغییر بر درآمد واقعی فرد اثر خواهد گذاشت. اما این پرسش مطرح می‌شود که این تأثیرگذاری چگونه است؟ برای پاسخ به این سوال، تابع مخارج $e(u, p)$ را در نظر می‌گیریم، که حداقل هزینه لازم برای به‌دست آوردن سطح مطلوبیت u در بردار قیمت p است. Δx ، تغییر در درآمد واقعی فرد دارای درآمد x به صورت زیر است:

$$\Delta x = -[e(u, p^*) - e(u, p)] \quad (4)$$

که با استفاده از بسط تیلور می‌توان نوشت:

$$\Delta x = -\sum_{i=1}^k (p_i - p_i^*) q_i(x) \quad (5)$$

از رابطه (۵) می‌توان نوشت:

$$\frac{\partial x}{\partial p_i} = -q_i(x) \quad (6)$$

با دیفرانسیل‌گیری از (۱) نسبت به p_i و استفاده از (۶)، به رابطه زیر می‌رسیم:

$$\frac{\partial \theta}{\partial p_i} = -\int_z^z \frac{\partial p}{\partial x} \cdot q_i(x) f(x) dx \quad (7)$$

براساس رابطه (۷)، می‌توان کشش θ را نسبت به p_i به صورت زیر به‌دست آورد:

$$\varepsilon_i = \frac{\partial \theta}{\partial p_i} \frac{p_i}{\theta} = -\frac{p_i}{\theta} \int_z^z \frac{\partial p}{\partial x} \cdot q_i(x) f(x) dx \quad (8)$$

1 - Price poverty reform index.

ε_i ، مقدار مثبتی خواهد بود، چون افزایش قیمت هر کالایی، موجب افزایش فقر می‌شود. ε_i را به صورت زیر می‌توان نوشت:

$$\varepsilon_i = -\frac{\overline{p_i q_i}}{\mu} \eta_i + (\varepsilon_i + \eta) \quad (9)$$

که در آن μ ، متوسط درآمد قابل تصرف و $\overline{p_i q_i}$ ، متوسط مخارج بابت کالای i ام است. با توجه به این که $\eta = \frac{\mu}{\theta} \cdot \frac{\partial \theta}{\partial \mu}$ و $\eta_i = \frac{\mu_i}{\theta} \cdot \frac{\partial \theta}{\partial \mu_i}$ (میانگین جز i ام درآمد، $\mu =$ میانگین درآمد جامعه)، اگر به سمت راست تساوی $\varepsilon_i = \varepsilon_i$ ، عبارت $\frac{\overline{p_i q_i}}{\mu} \eta_i$ را یک بار اضافه و یک بار کم کنیم، جزء مثبت آن همان η است و رابطه (۹) به دست می‌آید.

اولین جمله سمت راست رابطه (۹) اثر درامدی افزایش قیمت و جمله دوم، اثر توزیع مجدد یا اثر نابرابری تغییر قیمت را نشان می‌دهد. اثر توزیع مجدد، نشان می‌دهد که آیا افزایش در قیمت کالای i ام p_i (به فقرا بیشتر آسیب می‌زند یا به ثروتمندان؟ اگر این جزء مثبت باشد، به معنای آن است که افزایش قیمت کالای i ام، بیشتر به ضرر فقراست تا ثروتمندان. چون توزیع درآمد حاصل از افزایش قیمت کالای i ام فقر را افزایش خواهد داد.

جمله اول سمت راست رابطه (۹) اثر درامدی را نشان می‌دهد، چون این جمله حاصل ضرب کشش درامدی (η_i)، در متوسط سهم کالای i ام در بودجه ($\frac{\overline{p_i q_i}}{\mu} \eta_i$) است. بنابراین جمله دوم سمت راست نشان‌دهنده اثر توزیع مجدد است. به عبارت دیگر، کشش قیمتی فقر به دو اثر تجزیه می‌شود و با توجه به توزیع فوق جمله اول، اثر درامدی و در نتیجه، جمله دوم اثر توزیع مجدد است.

براساس بحث فوق، شاخص قیمتی اصلاح فقر را می‌توان با ضرب طرفین رابطه (۹)

در $\frac{\mu}{\overline{p_i q_i}}$ به صورت زیر استخراج کرد:

$$\phi_i = \frac{\varepsilon_i \mu}{\overline{p_i q_i}} \quad (10)$$

این شاخص همواره مثبت است، چون $\langle \varepsilon_i \rangle > 0$ و $\langle \mu \rangle > 0$ و $\langle \overline{p_i q_i} \rangle > 0$ اگر این شاخص از یک بزرگ‌تر باشد، افزایش قیمت کالا بیشتر به ضرر فقراست تا ثروتمندان و در این صورت اگر کالا مشمول مالیات باشد، باید از مالیات معاف شود و

مشمول یارانه قرار گیرد و اگر مشمول یارانه باشد، باید پرداخت یارانه آن ادامه یابد و اگر این شاخص از یک کوچکتر باشد، افزایش قیمت کالا، بیشتر به ضرر ثروتمندان است تا فقرا. در این صورت اگر کالا مشمول مالیات باشد، باید مشمول مالیات باقی بماند و اگر مشمول یارانه باشد، باید یارانه آن حذف شود و مشمول مالیات قرار گیرد. اگر این شاخص برابر با یک باشد، افزایش قیمت کالا فقرا و ثروتمندان را به یک اندازه متضرر می‌کند، بنابر این مشمول مالیات و یا یارانه نمی‌شود. با توجه به توضیح فوق، دولت می‌تواند در صورت لزوم با استفاده از این شاخص نسبت به تصحیح سیاست یارانه‌ای یا مالیاتی به‌منظور کاهش فقر اقدام کند.

به‌عبارت دیگر، تفسیر این رابطه به این صورت است که اگر این شاخص از یک بیشتر شود، در آن صورت وقتی قیمت کالای Δ ام افزایش می‌یابد، در مقایسه با زمانی که با تغییر قیمت فقط درآمد واقعی کاهش می‌یابد، افزایش فقر بیشتر است. چنین حالتی برای کالاهایی صادق است که بیشتر به مصرف فقرا می‌رسد.

۴- مطالعات تجربی انجام شده در زمینه اثر تغییرات قیمتی کالاها بر فقر

۴-۱- سرجی سوارز (Sergei Soares) و رافائل اسوریو (Rofael Osorio)، در سال ۲۰۰۷ به بررسی اثر قیمت‌های نسبی بر رفاه و نابرابری در برزیل (۲۰۰۵-۱۹۹۵) پرداختند. آن‌ها برای برآورد این آثار، برای هر صدک از توزیع درآمد سرانه خانوار، از شاخص‌های تورم خاص استفاده کردند. نتایج حاصل از بررسی، حاکی از آن است که در سال‌های مذکور، تغییرات زیاد در قیمت‌های نسبی، اثر آشکاری بر رفاه افراد داشته است. قیمت‌های نسبی به‌طور متوسط از نظر توزیعی تصاعدی بودند. تغییرات قیمت‌های نسبی از سال ۱۹۹۵ به بعد همواره به نفع خانوارهای فقیرتر بود. متوسط قدرت خرید حدوداً چهار درصد کاهش یافت در حالی که متوسط درآمدها به قیمت ثابت، حدود دو درصد افزایش یافت. خانوارهای گروه‌های بالای درآمدی که مبالغ بیشتری را صرف ارتباطات و حمل و نقل می‌کردند به واسطه افزایش قیمت این خدمات بیشتر آسیب دیدند.

۴-۲- سان (Son) و کاکوانی (Kakwani)، در سال ۲۰۰۶، به اندازه‌گیری اثر تغییرات قیمت بر فقر در برزیل (۲۰۰۶-۱۹۹۹) پرداختند. آن‌ها در بررسی خود از

شاخص‌های فقر جدایی پذیر جمع شونده^۱، کشش قیمتی فقر و شاخص قیمت به نفع فقرا (PIP)^۲ برای نسبت‌های سرشمار، شکاف فقر و شدت فقر استفاده کردند. نتایج حاصل حاکی از آن بود که در سال‌های اولیه، تغییرات قیمت به‌طور نسبی بیشتر به ضرر فقرا بوده است. ولی، طی دو سه سال آخر این دوره، تغییرات قیمت به‌طور نسبی بیشتر به نفع فقرا بوده است.

۴-۳- سان و کاکوانی، در سال ۲۰۰۶، اثر تغییرات قیمت بر نابرابری در تایلند (۱۹۸۶-۱۹۹۵) و کره (۱۹۹۰-۱۹۹۹) را بررسی کردند. آن‌ها برای انجام این مطالعه شاخص‌های اجتماعی هزینه زندگی را محاسبه کردند. این شاخص‌ها نشان می‌دهند که آیا تغییرات قیمت بر رفاه فقرا اثر مساعدی دارند یا خیر. آن‌ها

این شاخص را بر اساس دو طبقه مختلف از توابع رفاه اجتماعی استخراج کردند. نتایج حاصل از این بررسی در تایلند، نشان می‌دهد که تغییر قیمت‌ها به‌طور کلی بر فقرا بیش از غیر فقرا تأثیر منفی داشته است. طی سال‌های ۱۹۸۶-۱۹۹۵، تغییرات قیمت بیشتر به نفع ثروتمندان بود. در این دوره، افزایش قیمت‌ها موجب افزایش نابرابری شد. اگر پارامتر گریز از نابرابری برابر یک فرض شود ضریب جینی طی این سال‌ها ۴/۸ درصد افزایش یافته است، ولی اگر این پارامتر برابر سه فرض شود، ضریب فوق ۷/۳ درصد افزایش نشان می‌دهد، یعنی این که افراد فوق العاده فقیر به واسطه تغییر در قیمت‌های نسبی، بیشتر از سایر فقرا متأثر شدند.

در کره، قبل از سال ۱۹۹۷، اثر تغییر در قیمت‌های نسبی بر نابرابری، اندک بوده است. از سال ۱۹۹۷ که در کره بحران اقتصادی به وجود آمد، تغییرات قیمت، نابرابری را افزایش داد، که دلالت بر آن دارد که تغییرات قیمت طی دوره بحران، به‌طور نسبی به فقرا بیش از ثروتمندان آسیب رساند.

۴-۴- سان، در سال ۲۰۰۶، به بررسی فقیرگرا بودن سیاست‌های دولت در تایلند پرداخت. وی با استفاده از ریزداده‌های بودجه خانوار سال ۱۹۹۸، کشش فقر و شاخص فقر را برای نسبت‌های شکاف فقر و شدت فقر محاسبه کرد. نتایج حاصل از این بررسی حاکی از آن است که افزایش قیمت کالاهای خوراکی، به فقرا بیشتر از غیرفقرا آسیب می‌رساند. در مقابل، وقتی دولت مالیات بر خدمات و تجهیزات ارتباطی، امور تفریحی، کتاب و نشریات را افزایش می‌دهد، غیرفقرا بیشتر از فقرا آسیب می‌بینند.

1- Seperable additive poverty measures.

2- Price index for the poor.

۵- یافته‌های تحقیق

در این قسمت، بر اساس الگوی ارائه شده در معادلات ۹ و ۱۰ و استفاده از ریزداده‌های طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی مرکز آمار ایران و خط فقر محاسبه شده توسط این مرکز، محاسبات لازم برای به‌دست آوردن کشش فقر و شاخص اصلاح فقر با نرم افزار DAD^۱ انجام گرفت، که نتایج آن برای ۵۹ کالای مشمول یارانه و مالیات به تفکیک در جداول ۱ الی ۳ نشان داده شد.

در سال ۱۳۸۳، گندم، انواع نان، انواع گوشت، شیر، شیر خشک، انواع روغن نباتی، قند و انواع شکر مشمول یارانه^۲ و ۴۵ کالای دیگر مشمول مالیات با نرخ‌های متفاوت بوده‌اند. (جداول ۴ و ۵)

که داده‌های مربوط به آن از مستندات موجود در سازمان پژوهش‌های بازرگانی، سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان و سازمان امور مالیاتی کشور به‌دست آمده‌اند.

روند محاسبات بدین صورت بوده است که ابتدا شاخص‌های شکاف فقر و شدت فقر (FGT) بر اساس مدل کاکوانی و سان، برای مناطق شهری و روستایی ایران در سال اندازه‌گیری شد و سپس بر اساس آن‌ها، کشش فقر و شاخص اصلاح فقر برای ۵۹ کالای مورد نظر محاسبه شد.

در جداول ۱ و ۲ ملاحظه می‌شود که کشش فقر بر اساس نسبت‌های شکاف فقر و شدت فقر در مناطق شهری، برای تمامی کالاها مثبت و یا به‌دلیل گرد کردن اعداد، صفر است. یعنی این که همان طور که در الگو آمده است، افزایش قیمت هر کالایی، موجب افزایش فقر می‌شود. در ضمن، شدت این تأثیرگذاری در مورد کالاهای مختلف، متفاوت است. مثلاً در مورد نان ماشینی، انواع گوشت، روغن، قند و شکر و انواع نوشابه‌های گازدار، به‌طور نسبی بیشتر و در مورد برخی کالاها مانند همبرگر، سرشیر و خامه، ماست مخلوط، دوغ و غیره نسبتاً کمتر است.

۱- Distributive Analysis / Analyse Distributive برای تجربه و تحلیل رفاه اجتماعی، نابرابری، فقر توسط Jean-Yves Duclos و Araar Abdelkrim و Carl Fortin از دانشگاه Laval کانادا در سال ۲۰۰۴ طراحی شد.

۲- کالاهای مشمول یارانه مصرفی یا یارانه نهاده‌ای یکسان در نظر گرفته شده‌اند.

جزء توزیع مجدد برای تمامی کالاها مثبت است و با توجه به الگو، این مطلب حاکی از آن است که افزایش قیمت این کالاها به‌طور نسبی بیشتر به ضرر فقرا است تا ثروتمندان.

در مورد شاخص قیمتی اصلاح فقر، مشاهده می‌شود که این شاخص برای اکثر کالاها از یک بیشتر است که این نیز موید آن است که افزایش قیمت اکثر این کالاها به‌طور نسبی بیشتر به ضرر فقرا است تا ثروتمندان. لذا باید کالاهای مشمول مالیات از مالیات معاف شوند. و به کالاهای مشمول یارانه کماکان یارانه پرداخت شود. هم‌چنین، اندازه این شاخص برای بعضی از کالاها مثل شیر خشک، انواع نان، آب نبات و غیره نسبتاً بیشتر است.

از مقایسه کشش قیمتی فقر برای مناطق شهری و روستایی نیز می‌توان به نکاتی به شرح زیر اشاره کرد:

اندازه این کشش در مورد اکثر کالاها در مناطق شهری و روستایی با هم تفاوت قابل توجهی ندارد. ولی، در مورد برخی از کالاها مثل گوشت مرغ، انواع روغن، قند، این کشش برای مناطق روستایی بسیار بیشتر از مناطق شهری است. به‌عنوان مثال، در مورد قند، این کشش با شاخص‌های شکاف فقر و شدت فقر در مناطق روستایی به‌ترتیب برابر با ۰/۰۵۵ و ۰/۰۷۳ و در مناطق شهری به‌ترتیب برابر ۰/۰۲۶ و ۰/۰۲۳ است. تفسیر این اعداد این است که در مناطق روستایی، به ازای ۱٪ افزایش قیمت قند، فقر با شاخص‌های شکاف فقر و شدت فقر به‌ترتیب به‌اندازه ۰/۰۵۵٪ و ۰/۰۷۳٪ و در مناطق شهری به‌ترتیب به‌اندازه ۰/۰۲۶٪ و ۰/۰۳۳٪ افزایش می‌یابد. به‌عبارت دیگر، در مناطق روستایی، افزایش قیمت قند دو برابر مناطق شهری افزایش فقر را موجب می‌شود.

شاخص قیمتی اصلاح فقر برای کالاهای مختلف در جدول ۳ ارائه شده است. همان‌طور که در الگو آمده است، اگر این شاخص از یک بزرگ‌تر باشد، افزایش قیمت کالا بیشتر به ضرر فقراست. لذا باید به چنین کالاهایی یارانه پرداخت شود و اگر مشمول یارانه‌اند، یارانه آن‌ها باید حفظ شود. اگر این شاخص از یک کم‌تر باشد، افزایش قیمت بیشتر به ضرر ثروتمندان است. لذا چنین کالاهایی باید مشمول مالیات شوند، یا اگر مشمول مالیات‌اند، باید مالیات آن‌ها حفظ شود.

بر اساس جدول فوق، ملاحظه می‌شود که این شاخص برای برخی کالاها مانند انواع نان، شیر خشک، مواد لبنی، روغن نباتی و رب گوجه فرنگی، از یک بیشتر است. در این صورت، برای کاهش فقر، اگر به چنین کالاهایی یارانه پرداخت می‌شود، مثل نان، شیر

خشک، روغن نباتی، باید نرخ یارانه آن‌ها افزایش یابد و اگر مشمول مالیات هستند مانند مواد لبنی و رب گوجه فرنگی، باید از مالیات معاف شوند.

در مورد کالاهایی که این شاخص برای آن‌ها کم‌تر از یک محاسبه شده است، مانند ماء الشعیر، تمبر هندی، مسقطی، پنیر پیتزا، باید نرخ مالیات افزایش یابد.

در مرحله بعدی محاسبات، ۵۹ قلم کالای مشمول یارانه و مالیات در قالب ۱۶ گروه کالا دسته بندی شدند، که برای هر گروه، کشش فقر در مناطق شهری و روستایی، آثار درامدی و توزیع مجدد و شاخص قیمتی اصلاح فقر محاسبه شده است. نتایج حاصل به همراه نتایج تفکیک شده در جداول ۱ الی ۳ نشان داده شده‌اند.

بر اساس نتایج به دست آمده، افزایش قیمت تمامی این گروه کالاها موجب افزایش فقر می‌شود، چون کشش فقر مثبت است، این نتیجه با تصریح مدل انطباق دارد. هم چنین، شدت این تأثیرگذاری اولاً در گروه‌های مختلف کالایی و ثانياً در مناطق شهری و روستایی یکسان نیست. چنانچه ملاحظه می‌شود، این شدت در مورد گروه‌های گندم و انواع نان، انواع گوشت قرمز، گوشت مرغ، انواع روغن نباتی، گوشت قرمز و مواد لبنی به‌طور نسبی بیشتر است.

در مناطق شهری و روستایی نیز تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود. به‌عنوان مثال، اگر کشش فقر را برای نسبت شدت فقر در نظر بگیریم، ملاحظه می‌شود که اندازه آن برای گوشت مرغ، روغن نباتی، قند و شکر در مناطق روستایی به ترتیب برابر با ۰/۱۱، ۰/۱۴ و ۰/۱۲، است در حالی که در مناطق شهری برابر با ۰/۰۸ و ۰/۰۷ و ۰/۱۱ است.

اثر درامدی همواره مثبت است و اثر توزیع مجدد نیز برای تمامی گروه‌های کالایی مثبت است، و بر این دلالت دارد که افزایش قیمت این کالاها بیشتر به ضرر فقرا است تا ثروتمندان.

در جدول ۳ شاخص قیمتی اصلاح فقر برای گروه‌های کالایی مختلف محاسبه شده است. بر اساس محاسبات، مشاهده می‌شود که این نسبت همواره از یک بزرگ‌تر است و این به معنای آن است که افزایش قیمت همه گروه‌های کالایی بیشتر به ضرر فقراست تا ثروتمندان و لذا باید از مالیات معاف شوند و به کالاهای یارانه‌ای باید کماکان یارانه پرداخت شود.

البته باید توجه داشت که شاخص قیمتی اصلاح فقر برای کالاهای مختلف، به‌طور قابل توجهی متفاوت است، مثلاً این شاخص در مناطق شهری برای نسبت شدت فقر در مورد انواع شیر خشک، گندم و انواع نان، قند و شکر، روغن نباتی و ماکارونی و رشته

به ترتیب برابر با، ۴/۱۹، ۳/۴۶، ۳/۰۱، ۲/۸۳ و ۲/۸۰ است، در حالی که در مورد کالباس و سوسیس، همبرگر، انواع گوشت قرمز به ترتیب برابر با، ۱/۲۷، ۱/۳۵ و ۱/۴۹ است. از مقایسه این اعداد، می توان نتیجه گرفت که افزایش نرخ یارانه یا کاهش نرخ مالیات برای کالاهایی مانند قند و شکر، روغن نباتی، ماکارونی و رشته، باید در مقایسه با کالاهایی دیگر مثل کالباس، سوسیس، همبرگر کم تر باشد.

هم چنین، مشاهده می شود که در مورد بعضی از کالاها مانند گندم و انواع نان، شیر خشک، قند و شکر، این شاخص در مناطق روستایی کم تر از مناطق شهری است و برای برخی از کالاها مثل گوشت مرغ، انواع مواد لبنی (غیرشیر) و چاشنی ها، این شاخص در مناطق روستایی بزرگ تر است.

۵- جمع بندی و نتیجه گیری

در این مقاله، در راستای اهداف برنامه و به منظور کاهش فقر، موضوع اصلاح یارانه ها و مالیات های غیرمستقیم مد نظر قرار گرفت. این مهم با محاسبه کشش فقر نسبت به قیمت کالاهای مختلف و تجزیه آن به دو اثر درآمدی و توزیعی انجام پذیرفت و شاخص اصلاح فقر از این تجزیه به دست آمد. شاخصی که می توان از آن برای ارزیابی مالیات ها و یارانه های غیرمستقیم به منظور کاهش فقر به بیشترین میزان ممکن، استفاده کرد.

برای محاسبات از روش کاکوانی و سان استفاده شد. این محاسبات برای ۵۹ کالای خوراکی مشمول یارانه و مالیات، با استفاده از ریز داده های طرح آمارگیری از هزینه و درآمد خانوارهای شهری و روستایی مرکز آمار ایران و خط فقر محاسبه شده توسط این مرکز، با نرم افزار DAD انجام گرفت. سایر داده های مورد نیاز، از مستندات موجود در مؤسسه پژوهش های بازرگانی، سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولیدکنندگان و سازمان امور مالیاتی کشور به دست آمد.

نتایج به دست آمده در این مطالعه، نشان می دهند که لازم است در سیاست های مالیاتی و یارانه ای دولت در خصوص کالاهای خوراکی بازنگاری انجام گیرد و نسبت به برقراری یارانه یا حذف مالیات از کالاهای مشخص به طور مناسب اقدام شود. به عبارت دیگر، در حال حاضر نحوه وصول مالیات و پرداخت یارانه، کاهش فقر را به حداکثر مقدار ممکن تضمین نمی کند و اصلاح مالیات ها و یارانه ها می تواند در دستیابی به این هدف مهم کمک کند. به عبارت صحیح تر، با توجه به توضیحات مندرج در قسمت قبل، کالاهای یارانه ای (مذکور در صفحه ۱۸) باید کماکان مشمول یارانه و کالاهای مشمول

مالیات (مذکور در صفحه ۱۸) باید از مالیات معاف شوند. تا به این ترتیب فقر کاهش یابد.

جدول ۱- کسش قیمتی فقر در مناطق شهری

ردیف	کالا	اثر توزیع مجدد		اثر درآمدی		کسش فقر	
		نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر	نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر	نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر
1	گندم و انواع نان	0.06	0.05	0.03	0.03	0.09	0.07
1-1	گندم	0.000	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
1-2	نان تافتون	0.007	0.006	0.002	0.002	0.009	0.008
1-3	نان لواش	0.010	0.007	0.004	0.004	0.014	0.011
1-4	نان سنگک	0.001	0.001	0.001	0.001	0.003	0.003
1-5	نان بربری	0.008	0.005	0.003	0.003	0.011	0.009
1-6	نان ماشینی	0.038	0.026	0.014	0.014	0.053	0.039
2	ماکارونی و رشته	0.01	0.01	0.01	0.01	0.02	0.02
2-1	ماکارونی و ورمیشل	0.013	0.009	0.007	0.007	0.020	0.016
2-2	رشته آشی و پلویی	0.002	0.001	0.001	0.001	0.003	0.003
3	انواع بیسکویت و کیک	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.01
3-1	انواع بیسکویت و ویفر	0.003	0.002	0.003	0.003	0.006	0.005
3-2	انواع کیک ساده	0.002	0.001	0.002	0.002	0.004	0.003
4	انواع گوشت قرمز	0.04	0.03	0.07	0.07	0.11	0.10
4-1	گوشت گوسفند، بره، بز و بزغاله	0.030	0.022	0.046	0.044	0.076	0.067
4-2	گوشت گاو و گوساله	0.005	0.005	0.026	0.026	0.032	0.030
5	کالباس و سوسیس	0.00	0.00	0.01	0.01	0.01	0.01
5-1	کالباس	0.001	0.001	0.004	0.004	0.006	0.005
5-2	سوسیس	0.001	0.001	0.004	0.004	0.006	0.006
6	گوشت مرغ	0.03	0.03	0.05	0.04	0.08	0.07
7	همبرگر	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
8	شیر پاستوریزه	0.01	0.01	0.01	0.01	0.02	0.02
9	انواع شیر خشک	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
10	انواع مواد لبنی (غیرشیر)	0.04	0.03	0.04	0.04	0.08	0.07
10-1	سرشیر و خامه معمولی	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
10-2	خامه پاستوریزه	0.001	0.000	0.002	0.002	0.003	0.002
10-3	انواع بستنی شیری و میوه‌ای	0.001	0.001	0.002	0.002	0.003	0.003
10-4	انواع ماست پاستوریزه	0.005	0.003	0.008	0.008	0.013	0.011
10-5	ماست معمولی، ماست کیسه‌ای و ماست موسیر	0.014	0.010	0.006	0.006	0.020	0.016
10-6	ماست مخلوط (ماست موسیر، ماست میوه‌ای)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
10-7	دوغ معمولی	0.000	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
10-8	انواع پنیر پاستوریزه (شامل پنیر خامه‌ای)	0.011	0.009	0.011	0.011	0.022	0.019
10-9	انواع پنیر غیرپاستوریزه	0.007	0.006	0.005	0.005	0.012	0.011
10-10	پنیر پیتزا	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
10-11	انواع کشک و دوغ غلیظ شده	0.001	0.001	0.001	0.001	0.002	0.002
10-12	قره قروت و سایر انواع لبنیات که در بالا	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

محاسبه شاخص قیمتی اصلاح فقر شهری و روستایی ایران در سال ۱۳۸۳

اشاره نشده							
11	انواع روغن نباتی	0.05	0.03	0.02	0.02	0.07	0.06
11-1	انواع روغن نباتی جامد و مارگارین	0.045	0.034	0.021	0.020	0.066	0.055
11-2	سایر انواع روغن نباتی مایع	0.000	-0.003	0.004	0.004	0.004	0.000
12	قند و شکر	0.03	0.02	0.01	0.01	0.04	0.03
12-1	قند	0.023	0.016	0.010	0.009	0.033	0.026
12-2	انواع شکر	0.004	0.003	0.004	0.004	0.007	0.007
13	مرباها و شیرینی‌ها	0.01	0.01	0.01	0.01	0.02	0.02
13-1	انواع مربا	0.001	0.001	0.001	0.001	0.002	0.002
13-2	حلوای شکری، حلوا ارده و ارده	0.001	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
13-3	مسقطی، زله، باسلق، کرم کارامل	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
13-4	انواع گز	0.000	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
13-5	انواع سوهان	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
13-6	شربت‌های غیر طبعی و سرکه شیره	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
13-7	انواع شکلات	0.001	0.001	0.002	0.002	0.003	0.003
13-8	آب نبات و پولکی، نبات، نقل و سایر انواع شیرینی	0.007	0.004	0.002	0.002	0.008	0.006
13-9	آدامس، سقر و نظایر آن	0.001	0.001	0.001	0.001	0.002	0.002
13-10	انواع کمپوت	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001	0.001
14	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی	0.02	0.01	0.01	0.01	0.03	0.03
14-1	رب گوجه فرنگی	0.014	0.011	0.008	0.007	0.022	0.018
14-2	سس گوجه فرنگی	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
14-3	آب لیمو	0.003	0.002	0.002	0.002	0.005	0.004
14-4	انواع سس (مایونز، سالاد، غیر از گوجه فرنگی)	0.000	0.000	0.002	0.002	0.002	0.002
14-5	سرکه	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.001
14-6	آب غوره، آب نارنج	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
14-7	ترشی، زیتون، خیارشور، مخلوط شور و نظایر آن	0.002	0.001	0.002	0.002	0.004	0.003
14-8	گلاب	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
14-9	تمبر هندی، رب انار و سایر چاشنی‌ها	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
15	نوشابه‌ها	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01	0.01
15-1	انواع نوشابه‌های گازدار	0.007	0.006	0.006	0.006	0.014	0.012
15-2	دوغ (گازدار)	0.000	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
15-3	ماء الشعیر و دلستر	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
15-4	سایر انواع نوشابه‌ها و یخ	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

ماخذ: نتایج به دست آمده از محاسبات

تذکر: سطرهای مربوط به ارقام ۱ الی ۱۵ در ستون ۱ مربوط به گروه کالاهای ذکر شده در متن مقاله است.

جدول ۲- کشف قیمتی فقر در مناطق روستایی

ردیف	کالا	اثر توزیع مجدد		اثر درامدی		کشف فقر	
		نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر	نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر	نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر
1	گندم و انواع نان	0.06	0.04	0.03	0.03	0.09	0.07
1-1	گندم	-0.005	-0.005	0.007	0.007	0.002	0.002
1-2	نان تافتون	0.005	0.003	0.002	0.002	0.007	0.005
1-3	نان لواش	0.011	0.008	0.006	0.006	0.017	0.014
1-4	نان سنگک	0.002	0.001	0.001	0.001	0.002	0.001
1-5	نان بربری	0.011	0.009	0.005	0.005	0.016	0.015
1-6	نان ماشینی	0.033	0.023	0.014	0.015	0.048	0.038
2	ماکارونی و رشته	0.02	0.02	0.01	0.01	0.03	0.03
2-1	ماکارونی و ورمیشل	0.019	0.014	0.009	0.009	0.028	0.022
2-2	رشته آشی و پلویی	0.002	0.002	0.002	0.002	0.004	0.004
3	انواع بیسکویت و کیک	0.01	0.01	0.00	0.00	0.01	0.01
3-1	انواع بیسکویت و ویفر	0.004	0.003	0.003	0.003	0.008	0.007
3-2	انواع کیک ساده	0.002	0.002	0.002	0.002	0.004	0.003
4	انواع گوشت قرمز	0.06	0.04	0.06	0.06	0.12	0.10
4-1	گوشت گوسفند، بره، بز و بزغاله	0.042	0.029	0.042	0.042	0.084	0.069
4-2	گوشت گاو و گوساله	0.013	0.009	0.021	0.021	0.035	0.029
5	کالباس و سوسیس	0.00	0.00	0.01	0.01	0.01	0.01
5-1	کالباس	0.001	0.001	0.003	0.003	0.003	0.003
5-2	سوسیس	0.001	0.001	0.003	0.003	0.004	0.004
6	گوشت مرغ	0.07	0.05	0.04	0.04	0.11	0.09
7	همبرگر	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
8	شیر پاستوریزه	0.00	0.00	0.00	0.00	0.01	0.01
9	انواع شیر خشک	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
10	انواع مواد لبنی (غیرشیر)	0.06	0.04	0.03	0.03	0.09	0.07
10-1	سرشیر و خامه معمولی	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
10-2	خامه پاستوریزه	0.000	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
10-3	انواع بستنی شیری و میوه‌ای	0.001	0.001	0.002	0.002	0.003	0.003
10-4	انواع ماست پاستوریزه	0.004	0.003	0.004	0.004	0.008	0.007
10-5	ماست معمولی، ماست کیسه‌ای و ماست موسیر	0.019	0.013	0.008	0.008	0.027	0.020
10-6	ماست مخلوط (ماست موسیر، ماست میوه‌ای)	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000
10-7	دوغ معمولی	0.000	0.000	0.001	0.001	0.001	0.001
10-8	انواع پنیر پاستوریزه (شامل پنیر خامه‌ای)	0.015	0.011	0.010	0.010	0.025	0.021
10-9	انواع پنیر غیر پاستوریزه	0.009	0.006	0.006	0.006	0.015	0.012
10-10	پنیر پیتزا	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000

محاسبه شاخص قیمتی اصلاح فقر شهری و روستایی ایران در سال ۱۳۸۳

0.005	0.007	0.002	0.002	0.003	0.005	انواع کشک و دوغ غلیظ شده	10-11
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	قره قروت و سایر انواع لبنیات که در بالا اشاره نشده	10-12
0.11	0.14	0.04	0.04	0.07	0.10	انواع روغن نباتی	11
0.104	0.133	0.039	0.041	0.065	0.092	انواع روغن نباتی جامد و مارگارین	11-1
0.002	0.002	0.002	0.002	0.000	0.000	سایر انواع روغن نباتی مایع	11-2
0.06	0.08	0.02	0.03	0.04	0.06	قند و شکر	12
0.055	0.073	0.022	0.024	0.033	0.049	قند	12-1
0.009	0.012	0.004	0.005	0.005	0.007	انواع شکر	12-2
0.03	0.03	0.01	0.01	0.02	0.02	مرباها و شیرینی‌ها	13
0.003	0.003	0.002	0.002	0.001	0.002	انواع مربا	13-1
0.002	0.002	0.001	0.001	0.001	0.001	حلوا شکری، حلوا ارده و ارده	13-2
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	مسقطی، زله، باسلق، کرم کارامل	13-3
0.001	0.001	0.000	0.000	0.000	0.000	انواع گز	13-4
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	انواع سوهان	13-5
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	شربت‌های غیر طبعی و سرکه شیر	13-6
0.004	0.004	0.002	0.002	0.002	0.002	انواع شکلات	13-7
0.011	0.015	0.003	0.003	0.008	0.012	آب نبات و پولکی، نبات، نقل و سایر انواع شیرینی	13-8
0.002	0.003	0.001	0.001	0.001	0.001	آدامس، سقز و نظایر آن	13-9
0.002	0.003	0.001	0.001	0.001	0.002	انواع کمپوت	13-10
0.04	0.05	0.02	0.02	0.03	0.04	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی	14
0.031	0.041	0.011	0.011	0.020	0.029	رب گوجه فرنگی	14-1
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	سس گوجه فرنگی	14-2
0.005	0.006	0.003	0.003	0.003	0.004	آب لیمو	14-3
0.001	0.001	0.001	0.001	0.000	0.000	انواع سس (مایونز، سالاد، غیر از گوجه فرنگی)	14-4
0.001	0.001	0.001	0.001	0.000	0.000	سرکه	14-5
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	آب غوره، آب نارنج	14-6
0.003	0.004	0.002	0.002	0.001	0.002	ترشی، زیتون، خیارشور، مخلوط شور و نظایر آن	14-7
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	گلاب	14-8
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	تمبر هندی، رب انار و سایر چاشنی‌ها	14-9
0.02	0.02	0.01	0.01	0.01	0.01	نوشابه‌ها	15
0.015	0.019	0.008	0.008	0.008	0.010	انواع نوشابه‌های گازدار	15-1
0.001	0.001	0.000	0.001	0.000	0.000	دوغ (گازدار)	15-2
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	ماء الشعیر و دلستر	15-3
0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	0.000	سایر انواع نوشابه‌ها و بیخ	15-4

ماخذ: نتایج به‌دست آمده از محاسبات

تذکر: سطرهای مربوط به ارقام ۱ الی ۱۵ در ستون ۱، مربوط به گروه کالاهای ذکر شده در متن مقاله است.

جدول ۳- شاخص قیمتی اصلاح فقر

ردیف	کالا	روستایی		شهری	
		نسبت شدت فقر	نسبت شکاف فقر		نسبت شدت فقر
1	گندم و انواع نان	2.81	2.38	3.46	2.78
1-1	گندم	0.30	0.31	1.67	1.13
1-2	نان تافتون	3.92	3.01	4.13	3.68
1-3	نان لواش	2.76	2.35	3.28	2.70
1-4	نان سنگک	3.84	2.47	1.92	1.94
1-5	نان بربری	3.01	2.80	3.25	2.64
1-6	نان ماشینی	3.14	2.61	3.69	2.85
2	ماکارونی و رشته	3.28	2.80	2.80	2.35
2-1	ماکارونی و ورمیشل	3.06	2.58	2.85	2.37
2-2	رشته آشی و پلویی	2.39	2.21	2.49	2.22
3	انواع بیسکویت و کیک	2.44	2.26	2.01	1.86
3-1	انواع بیسکویت و ویفر	2.29	2.07	1.95	1.86
3-2	انواع کیک ساده	1.95	1.89	2.13	1.85
4	انواع گوشت قرمز	2.08	1.81	1.49	1.39
4-1	گوشت گوسفند، بره، بز و بزغاله	1.99	1.71	1.66	1.50
4-2	گوشت گاو و گوساله	1.63	1.44	1.19	1.18
5	کالباس و سوسیس	1.50	1.42	1.27	1.25
5-1	کالباس	1.27	1.20	1.29	1.23
5-2	سوسیس	1.36	1.29	1.25	1.27
6	گوشت مرغ	2.90	2.41	1.70	1.59
7	همبرگر	1.24	1.29	1.35	1.44
8	شیر پاستوریزه	1.95	1.60	1.78	1.55
9	انواع شیر خشک	3.85	2.73	4.19	2.49
10	انواع مواد لبنی (غیر شیر)	3.12	2.60	2.09	1.88
10-1	سرشیر و خامه معمولی	0.59	0.45	1.69	1.10
10-2	خامه پاستوریزه	1.11	1.05	1.41	1.24
10-3	انواع بستنی شیری و میوه ای	1.89	1.82	1.55	1.61
10-4	انواع ماست پاستوریزه	1.98	1.80	1.58	1.41
10-5	ماست معمولی، ماست کیسه‌ای و ماست موسیر	3.45	2.77	3.37	2.80
10-6	ماست مخلوط (ماست موسیر، ماست میوه ای)	2.02	1.13	2.91	2.25
10-7	دوغ معمولی	1.07	0.88	1.22	1.22
10-8	انواع پنیر پاستوری ه (شامل پنیر خامه‌ای)	2.53	2.20	2.03	1.83
10-9	انواع پنیر غیر پاستوریزه	2.61	2.17	2.40	2.26
10-10	پنیر پیتزا	0.00	0.00	0.54	0.45
10-11	انواع کشک و دوغ غلیظ شده	3.95	2.83	1.61	1.63

محاسبه شاخص قیمتی اصلاح فقر شهری و روستایی ایران در سال ۱۳۸۳

۱۷۵

1.91	2.57	3.46	4.14	قره قروت و سایر انواع لبنیات که در بالا اشاره نشده	10-12
2.43	2.83	2.85	3.44	انواع روغن نباتی	11
2.69	3.12	2.68	3.26	انواع روغن نباتی جامد و مارگارین	11-1
0.02	1.11	1.10	0.99	سایر انواع روغن نباتی مایع	11-2
2.52	3.01	2.60	3.24	قند و شکر	12
2.72	3.38	2.48	3.10	قند	12-1
1.98	2.00	2.01	2.44	انواع شکر	12-2
2.02	2.33	2.54	2.99	مرباها و شیرینی‌ها	13
2.00	2.02	1.67	1.84	انواع مربا	13-1
1.55	1.77	1.83	1.96	حلوا شکری، حلوا ارده و ارده	13-2
0.96	0.79	0.70	0.83	مسقطی، زله، باسلق، کرم کارامل	13-3
1.07	1.06	1.50	1.85	انواع گز	13-4
0.67	0.74	0.73	0.71	انواع سوهان	13-5
0.72	0.88	0.84	0.78	شربت‌های غیر طبعی و سرکه شیره	13-6
1.45	1.48	1.76	1.86	انواع شکلات	13-7
3.67	4.84	3.54	4.49	آب نبات و پولکی، نبات، نقل و سایر انواع شیرینی	13-8
1.91	2.11	1.88	2.00	آدامس، سقز و نظایر آن	13-9
1.91	2.07	1.83	2.20	انواع کمپوت	13-10
2.00	2.29	2.76	3.30	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی	14
2.42	2.86	2.90	3.57	رب گوجه فرنگی	14-1
1.18	1.32	1.05	1.31	سس گوجه فرنگی	14-2
2.15	2.49	2.06	2.36	آب لیمو	14-3
1.10	1.08	0.90	0.99	انواع سس (مایونز، سالاد، غیر از گوجه فرنگی)	14-4
1.54	1.29	1.32	1.32	سرکه	14-5
0.79	0.73	1.59	1.08	آب غوره، آب نارنج	14-6
1.75	1.87	1.62	1.73	ترشی، زیتون، خیارشور، مخلوط شور و نظایر آن	14-7
1.17	1.36	1.39	1.46	گلاب	14-8
1.07	1.37	1.16	0.84	تمبر هندی، رب انار و سایر چاشنی‌ها	14-9
1.70	1.89	2.12	2.41	نوشابه‌ها	15
1.91	2.14	1.97	2.25	انواع نوشابه‌های گازدار	15-1
0.93	0.96	1.25	1.25	دوغ (گازدار)	15-2
0.56	0.49	0.20	0.27	ماء الشعیر و دلستر	15-3
2.20	1.89	1.90	1.93	سایر انواع نوشابه‌ها و بیخ	15-4

ماخذ: نتایج به دست آمده از محاسبات

تذکر: سطرهای مربوط به ارقام ۱ الی ۱۵ در ستون ۱، مربوط به گروه کالاهای ذکر شده در متن مقاله است.

جدول ۴ - یارانه پرداخت شده بابت برخی از اقلام عمده کشاورزی در سال ۱۳۸۳

نام کالا	مبلغ به میلیارد ریال
گندم	۱۴۰۴۸/۸
برنج، روغن نباتی و قند و شکر	۳۶۲۲/۹
پنیر	۵۱۴/۳
شیر	۱۷۴۳/۲
گوشت	۵۰۴

مآخذ: سایت اینترنتی سازمان حمایت مصرف کنندگان و تولید کنندگان

جدول ۵ - نرخ مالیات گروه کالاهای خوراکی مشمول مالیات در سال ۱۳۸۳

نرخ	گروه کالا
٪۳	ماکارونی و رشته
٪۳	انواع بیسکویت و کیک
٪۳	کالباس و سوسیس
٪۳	همبرگر
٪۳	انواع مواد لبنی (غیر شیر و پنیر)
٪۳	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی
٪۱۵	نوشابه‌ها

مآخذ: سایت اینترنتی سازمان امور مالیاتی کشور

جدول ۶- سهم گروه کالا در هزینه‌های خوراکی دهک‌های درآمدی مختلف (شهری) ۸۳

دهم	نهم	هشتم	هفتم	ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول	دهک‌های درآمدی	ردیف
1161	1162	1162	1162	1162	1162	1162	1162	1162	1162	تعداد کالا	
0.0243	0.0301	0.0347	0.0382	0.0412	0.0439	0.0466	0.0520	0.0573	0.0710	گندم و انواع نان	1
0.0092	0.0108	0.0119	0.0128	0.0124	0.0132	0.0130	0.0141	0.0156	0.0154	ماکارونی و رشته	2
0.0075	0.0080	0.0080	0.0076	0.0082	0.0087	0.0084	0.0084	0.0084	0.0083	انواع بیسکویت و کیک	3
0.1276	0.1237	0.1246	0.1177	0.1141	0.1152	0.1037	0.1012	0.0977	0.0841	انواع گوشت قرمز	4
0.0162	0.0142	0.0145	0.0144	0.0128	0.0124	0.0129	0.0115	0.0102	0.0087	کالباس و سوسیس	5
0.0719	0.0729	0.0723	0.0726	0.0719	0.0755	0.0756	0.0753	0.0646	0.0653	گوشت مرغ	6
0.0016	0.0015	0.0016	0.0016	0.0013	0.0014	0.0014	0.0014	0.0013	0.0010	همبرگر	7
0.0225	0.0210	0.0210	0.0196	0.0195	0.0199	0.0192	0.0182	0.0179	0.0190	شیر پاستوریزه	8
0.0008	0.0006	0.0009	0.0014	0.0009	0.0010	0.0012	0.0001	0.0014	0.0020	انواع شیر خشک	9
0.0544	0.0518	0.0553	0.0556	0.0560	0.0564	0.0570	0.0594	0.0604	0.0606	انواع مواد لبنی (غیرشیر)	10
0.0286	0.0321	0.0353	0.0382	0.0390	0.0387	0.0449	0.0488	0.0513	0.0574	انواع روغن نباتی	11
0.0143	0.0170	0.0186	0.0205	0.0223	0.0224	0.0240	0.0264	0.0272	0.0309	قند و شکر	12
0.0141	0.0144	0.0138	0.0134	0.0132	0.0140	0.0138	0.0135	0.0151	0.0155	مرباها و شیرینی‌ها	13
0.0213	0.0230	0.0246	0.0273	0.0245	0.0248	0.0260	0.0271	0.0274	0.0291	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی	14
0.0142	0.0126	0.0119	0.0119	0.0127	0.0118	0.0122	0.0114	0.0123	0.0115	نوشابه‌ها	15

جدول ۷- سهم گروه کالا در هزینه‌های خوراکی دهک‌های درآمدی مختلف (روستایی) ۸۳

دهم	نهم	هشتم	هفتم	ششم	پنجم	چهارم	سوم	دوم	اول	دهک‌های درآمدی	کالا	ردیف
1291	1291	1291	1291	1291	1291	1291	1291	1291	1295	تعداد		
0.0411	0.0328	0.0379	0.0336	0.0368	0.0415	0.0405	0.0399	0.0434	0.0402	گندم و انواع نان	1	
0.0091	0.0114	0.0133	0.0129	0.0123	0.0129	0.0139	0.0147	0.0147	0.0127	ماکارونی و رشته	2	
0.0055	0.0068	0.0064	0.0066	0.0071	0.0071	0.0069	0.0073	0.0070	0.0045	انواع بیسکویت و کیک	3	
0.0830	0.0830	0.0784	0.0846	0.0827	0.0775	0.0739	0.0755	0.0691	0.0811	انواع گوشت قرمز	4	
0.0076	0.0072	0.0075	0.0074	0.0064	0.0055	0.0055	0.0045	0.0048	0.0034	کالباس و سوسیس	5	
0.0468	0.0486	0.0532	0.0554	0.0562	0.0508	0.0588	0.0541	0.0524	0.0606	گوشت مرغ	6	
0.0010	0.0010	0.0010	0.0011	0.0009	0.0008	0.0009	0.0009	0.0007	0.0004	همبرگر	7	
0.0049	0.0070	0.0062	0.0052	0.0046	0.0047	0.0043	0.0036	0.0039	0.0028	شیر پاستوریزه	8	
0.0012	0.0006	0.0006	0.0007	0.0009	0.0007	0.0008	0.0006	0.0015	0.0008	انواع شیر خشک	9	
0.0323	0.0373	0.0395	0.0419	0.0454	0.0441	0.0432	0.0449	0.0436	0.0497	انواع مواد لبنی (غیرشیر)	10	
0.0355	0.0430	0.0486	0.0496	0.0515	0.0545	0.0564	0.0599	0.0623	0.0574	انواع روغن نباتی	11	
0.0258	0.0281	0.0304	0.0316	0.0323	0.0333	0.0336	0.0352	0.0357	0.0361	قند و شکر	12	
0.0132	0.0143	0.0137	0.0143	0.0142	0.0143	0.0129	0.0147	0.0148	0.0152	مربها و شیرینی‌ها	13	
0.0186	0.0205	0.0222	0.0228	0.0230	0.0228	0.0245	0.0262	0.0261	0.0253	چاشنی‌ها و سایر ترکیبات خوراکی	14	
0.0100	0.0108	0.0098	0.0105	0.0102	0.0100	0.0100	0.0097	0.0093	0.0079	نوشابه‌ها	15	

منابع و مآخذ

- ۱- ریز داده‌های بودجه خانوار (۱۳۸۳) - مرکز آمار ایران
- ۲- سایت اینترنتی سازمان امور مالیاتی کشور به نشانی: www.storg.ir
- ۳- سایت اینترنتی سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان، www.cappo-ir.org
- ۴- سایت اینترنتی موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، www.itor.irtp.com
- 5- Kakwani, Nanak (2000), "Poverty, Inequality and Wellbeing with focus on Mindanao", Asian Development Bank.
- 6- Kakwani, N (2000), 'Poverty, inequality and wellbeing in the Philippines.
- 7- Kakwani, N (1993), 'Poverty and Economic Growth with Application to Cote d'Ivoire' Review of Income and Wealth, 39, 2 (June): 121-39.
- 8- Kakwani, N (1986) Analyzing redistribution policies: a study using Australian data, New York: Cambridge University Press
- 9- Kakwani, N (2000), 'Economic Growth, Poverty and Income Support Programs in Australia' Journal of Asia Pacific Economy, 5, Number 1 & 2, pp 14-37.
- 10- Kakwani, N and Hyun Son (2001), " On Pro-Poor Government Fiscal Policies with Application to the Philippines ", Asia and Pacific Forum on Poverty.
- 11- Soares, Sergei Suarez Dilton and Rafael Guerreiro Osorio (2007), "The Impact of Relative Prices on Welfare and Inequality in Brazil 1995-2005 " International Poverty Center, Working paper, number 37.
- 12- Son, Hyun H. and Nanak Kakwani (2006), "Measuring the Impact of Prices on Inequality: with Applications to Thailand and Korea", working paper number 11, International Poverty Centre.
- 13- Son, Hyun H. (2006), "Assessing the Pro-Poorness of Government Fiscal policy in Thailand", working paper number 15, International Poverty Centre.
- 14- Son, Hyun H. and Nanak Kakwani (2006), "Measuring the Impact of Price Change on Poverty (1999-2006)", working paper number 33, International Poverty Centre.